

KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI (EEVA SIPPOLA)

TRANSKRIPTIO

Hei, olen Eeva Sippola ja kerron tässä metodipankin osuudessa kriittisestä diskurssianalyysistä: mitä se on, sen suhteesta sosiaaliseen todellisuuteen ja sen analyysin eri tasoista. Kriittinen diskurssianalyysi keskittyy ongelmiin. Se pyrkii selittämään, tarkastelemaan kriittisesti ja muuttamaan yhteiskunnallisia olosuhteita. Sen taustalla vaikuttaa Frankfurtin koulukunnan kriittinen teoria.

Kriittisen diskurssianalyysin painopisteitä ovat valta, valtasuhteet ja hegemonia. Kriittiseen diskurssianalyysiin ei liity yhtä ainoaa metodologiaa, vaan lähestymistapoja yhdistää pikemminkin kysymyksenasettelu. Kriittinen diskurssianalyysi on usein monitieteistä, ja monimutkaisia ongelmia lähestytään eri tieteenalojen vuoropuhelun kautta. Näin kielitiede siis linkittyy osaksi kriittistä yhteiskuntatutkimusta. Lisäksi kriittiselle diskurssianalyysille ovat tyypillisiä sekamenetelmät ja hybridisyys.

Diskurssin ja sosiaalisen todellisuuden suhde on se, mitä lähestymme kriittisen diskurssianalyysin avulla. Diskurssit ovat kiteytyneitä merkityksellistämisen käytänteitä. Ne muokkaavat nimeämiään kohteita.

Diskurssit yhdistävät kielellisen ja sosiaalisen: kielen avulla luodaan todellisuutta, ja toisaalta todellisuus muokkaa kielenkäyttöämme. Diskurssit materiaalistuvat kielenkäytössä, mutta ne ovat osa sosiaalisia ja yhteiskunnallisia käytänteitä.

Tekstit ovat diskurssien konkreettisia ilmentymiä. Teksteillä tarkoitetaan ei pelkästään kirjoitettua tekstiä tai edes puhuttua kieltä vaan myös muunlaisia asioita ja ilmiöitä tai objekteja, esimerkiksi multimodaalisia piirteitä, kuvien asettelua sivulla etc. Tässä on yksi esimerkki: olen omassa tutkimuksessani tarkastellut latinalaiseen Amerikkaan lähteneiden suomalaissiirtolaisten kieli-ideologioita ja heidän käsityksiään kielistä.

Tässä näette Toivo Uuskallion kirjan *Matkalla kohti tropiikin taikaa* kannen. Siinä kuvataan tätä uutta ympäristöä, johon siirtolaiset saapuivat. Kuvassa on palmuja, välkehtivä merenlahti sekä vuoria ja myös modernin maailman auto näkyy olevan tässä. Mutta kirjan teksti on hyvin tyypillinen: siinä näkyy, kuinka näissä siirtolaisten teksteissä – tai siirtolaisprojektien teksteissä – usein kuvattiin latinalaista Amerikkaa eksoottisena ja

erilaisena, hyvin erilaisena siitä todellisuudesta, johon siirtolaiset olivat Suomessa tottuneet ja missä he olivat kasvaneet.

Latinalainen Amerikka kuvataan trooppisena, neitseellisenä ja hedelmällisenä maanosana. Myös Suomen Yleisradio teki radio-ohjelman Colonia Finlandesasta vuonna 1964. Colonia Finlandesa on suomalaissiirtolaisten yhteisö, tai oli suomalaissiirtolaisten yhteisö, Misioneksessa Argentiinassa. Tässä ohjelmassa ympäristöä kuvailtiin mm. näin: "La Platan hopeajoen välkehtivä kuunsilta kuin matelijan haarniskassa leikkivä sädekimppu", "värikylläisen Misioneksin vaaranomaista kukkaisloistoa" ja "viidakon polttava sirinä".

Näissä toistuvat siis sellaiset teemat ja sanat, jotka kuvailevat latinalaisen Amerikan luontoa vaarallisena, polttavana ja toisaalta runsaana ja erityisenä. Sitä verrataan usein suomalaiseen ympäristöön, kuten: "Se, mikä meille on talven kuu-ukon kimallusta, on La Plata -joen välkehtivä kuunsilta". Ja toisaalta "meille kevään vehmautta" muuttuu sitten "vaaranomaiseksi kukkaisloistoksi ja polttavaksi sirinäksi". Tässä rakennetaan siis eräänlaista diskurssia siitä, minkälainen suomalaissiirtolaisten uusi ympäristö oli.

Katsotaan vielä diskurssianalyysin tai kriittisen diskurssianalyysin tasoja. Lähdetään liikkeelle tekstin tasolta. Diskurssi ilmenee tekstissä esimerkiksi kielellisinä valintoina, sanoina, metaforina ja tekstin koheesiona. Miten teksti siis rakentuu, ja mistä se kertoo? Analyysin toinen taso on diskurssikäytänteiden taso. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi genreä, sen tuottamista, jakamista ja kuluttamista.

Tässä voidaan esimerkiksi ajatella tuon edellisen esimerkin avulla siirtolaiskirjallisuuden genreä: minkälaiset käytänteet liittyivät sen tuottamiseen, sen jakamiseen ja sen kuluttamiseen. Kaikkein laajimmalla tasolla, jossa nämä diskurssit ja diskurssikäytänteet yleensä linkittyvät valtaan ja kontekstiin, ovat sosiaaliset käytänteet: minkälaisia diskurssijärjestyksiä kontekstissa esiintyy tai siinä tietyssä yhteiskunnallisessa ja historiallisessa tilanteessa esiintyy, ja mikä on näiden käytänteiden yhteiskunnallinen ja historiallinen konteksti.